

J A A R B O E K V O O R

Munt- en
Penningkunde

55

1968

KONINKLIJK NEDERLANDS GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. K. Berghuijs, Deventer

Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg

Drs. G. van der Meer, 's-Gravenhage

Dr. H. J. van der Wiel, Gouda

Adres van de redactie: Zeestraat 71b, 's-Gravenhage

75 JAAR GENOOTSCHAP

Rede uitgesproken door de voorzitter, Dr. P. Schlemper,
op de jubileumvergadering van 24 juni 1967 te Amsterdam.

De derde mijlpaal, elk met tussenruimte van vijf en twintig jaren, is heden bereikt. Het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde heeft de leeftijd der sterken overschreden.

Tot de oprichting van ons genootschap werd besloten op 5 juli 1891 tijdens het Internationaal Numismatisch Congres, dat van 5–8 juli 1891 te Brussel gehouden werd en waaraan een tiental Nederlandse numismatici, allen buitenlandse leden van de „Société Royale de Numismatique de Belgique”, deelnamen. Het doel, dat deze Nederlandse numismaten zich stelden, was, om in een aan het Belgische genootschap gelijkwaardige vereniging, in eigen land de bestudering van de munt- en penningkunde te bevorderen. Nu na vijf en zeventig jaren kan gezegd worden dat het streven naar dit doel met welslagen is bekroond.

De oprichtingsvergadering had plaats op 12 juni 1892 in het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam. Zeven van de tien oprichters namen aan deze vergadering deel. Reeds op de oprichtingsvergadering werden dertien gewone leden en negen buitengewone leden benoemd, tevens elf buitenlandse.

Bij Kabinetschrijven No. 2451 van 25 oktober 1899, dus reeds zeven jaren na de oprichting, had ons genootschap de mededeling ontvangen, dat „H.M. de Koningin heeft gelieven goed te vinden aan het Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde het praedicaat van „Koninklijk” te verleenen”. Gedurende de tweede wereldoorlog werd het genootschap het praedicaat „Koninklijk” tijdelijk ontnomen.

Wanneer ik U de namen van de oprichters van ons genootschap in de herinnering mag terugroepen, dan dient in de eerste plaats aan de vergetelheid te worden ontruikt de naam van Mr. Jacob Dirks, de nestor der numismaten uit de jaren vóór 1892. Gedurende meer dan veertig jaren was hij voorzitter van het Friesch Genootschap voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Hij schreef talrijke historische en numismatische verhandelingen, waaronder de door Teylers Genootschap uitgeschreven en bekroonde prijsvraag-publikatie „De Noord-Nederlandsche Gildepenningen, wetenschappelijk en historisch beschreven en afgebeeld”, verhandelingen, die vijf maal met goud werden bekroond. Aan hem werd reeds op de oprichtingsvergadering het erelidmaatschap aangeboden.

Voorts C. H. F. A. Corbelijn Battaerd, conservator van het Friesch Genootschap, die meer dan twintig jaren de kas van ons genootschap beheerde. Dan noem ik U Adriaan Bom, auctionaris bij de firma G. Theod. Bom & Zoon te Amsterdam, welke firma tot en met 1901 uitgeefster was van het Tijdschrift van het Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde (onder de zinspreuk: „Concordia res parvae crescunt”), te Amsterdam, welk tijdschrift zij kosteloos verzorgde en verspreidde.

Vervolgens F. L. J. Dumoulin, notaris te Maastricht; P. J. van Dijk van Matesse, burgemeester van Schiedam, die een buitengewoon rijke verzameling van rekenpenningen bijeen bracht, voortbouwend op die van zijn vader, welke in 1917 door het Koninklijk Penningkabinet werd aangekocht en waarvan een klein gedeelte op de jubileumtentoonstelling aanwezig is; Jhr. Mr. J. M. H. J. de Grez te 's-Hertogenbosch; A. A. Looyen, die het ambt van predikant had verwisseld voor het directeurschap van het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Stenen; Th. M. Roest, conservator van het Munt- en Penningkabinet van Teylers Genootschap te Haarlem, de eerste voorzitter van ons genootschap tot 1898; Jhr. M. A. Snoeck, bestuurder van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, die de grondslag legde voor de Munt- en Penningverzameling van Noord-Brabant, die zijn zoon Jhr. Mr. M. W. Snoeck later aänmerkelijk zou uitbreiden, en tenslotte Joh. W. Stephanik, conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam, die van de oprichting af tot 1904 secretaris van het genootschap is geweest. Deze tien mannen waren de oprichters van het genootschap. Aan hen zijn wij veel verschuldigd en wij gedenken hun activiteiten met dankbaarheid. Zoals reeds vermeld, was Mr. Jacob Dirks reeds tijdens de oprichtingsvergadering in 1892 tot erelid benoemd. Uit zijn collectie gildepenningen kunt U op de tentoonstelling fraaie exemplaren bewonderen. Na hem werd tot deze waardigheid geroepen het buitenlandse lid van ons genootschap Vicomte B. de Jonghe, die gedurende meer dan dertig jaren de voorzittershamer van de „Société Royale de Numismatique de Belgique” hanteerde. Hij is niet de enige verdienstelijke Belgische numismaat aan wie het erelidmaatschap werd aangeboden. In 1959 geschiedde dit ook aan Dr. Jules Desneux, eveneens voorzitter van het Belgische genootschap en groot kenner van de griekse numismatiek. En ook vandaag verheugen wij ons er bijzonder over, dat voor ditmaal een oud-voorzitter van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek deze eer te beurt valt, te weten Prof. Dr. P. Naster, wiens wetenschappelijke numismatische publicaties U allen bekend zullen zijn. Ik moge U slechts noemen zijn voortreffelijke beschrijving van de griekse munten van de collectie Lucien de Hirsch te Brussel.

Dat de eerste voorzitter van ons genootschap, Th. M. Roest, die tot aan zijn dood in 1898 het voorzitterschap bekleedde, in 1896 tot erelid werd benoemd, zult U begrijpen, wanneer ik releveer dat het ledental van het genootschap gedurende deze periode tot 92 steeg en dat zijn welversneden pen talrijke numismatische verhandelingen in het (reeds van de aanvang van het bestaan van het genootschap verschenen) Tijdschrift heeft geproduceerd, o.a. over de munten van de Heren van Bronckhorst-Batenburg, de munten van 's-Heerenberg en Stevensweerd. Uit zijn verzameling middeleeuwse munten, speciaal van Gelderland, is een selectie in het Museum Willet Holthuysen nu tentoongesteld.

Met Roest deelde in 1932 deze eer ook Jhr. Mr. M. W. Snoeck (zoon van de oprichter), officier van Justitie te 's-Hertogenbosch, wiens liefde meer uitging naar de numismatiek dan naar het strafrecht. Hij was van 1906–1911 secretaris, van 1911–1913 ondervoorzitter en van 1913–1931 voorzitter van het genootschap. Zijn belangrijkste numismatische studiën zijn die over de stadhuispenningen van 's-Hertogenbosch en over de munten van de Palts en Saksen, die in het omschrift de titel van Heer van Ravestein dragen.

Mr. J. W. Frederiks, voorzitter van 1936–1959, die een prachtige verzameling van renaissance- en plaquettepenningen bezat, werd in 1959 tot erelid benoemd. Van zijn unieke collectie plaquettepenningen is slechts een gering gedeelte te aanschouwen op de jubileumtentoonstelling. Van zijn hand verschenen: „Meesters der Plaqueette-penningen” en het belangrijke werk in vier delen „Dutch Silver”.

In 1901 bood het genootschap aan Z.M. Victor Emanuel III, koning van Italië, het erelidmaatschap aan, hetwelk onder dankbetuiging werd aanvaard, en wel op grond van zijn belangrijke numismatische studiën, gekristalliseerd in het „Corpus Nummorum Italicorum”, waarvan het genootschap regelmatig de delen ten geschenke ontving.

Tijdens de feestelijke vergadering ter herdenking van het 25-jarig bestaan van het genootschap in 1917 te 's-Hertogenbosch, werd de bekende Zeeuwse numismate, Mej. Marie G. A. de Man, conservatrice van het Munt- en Penningkabinet van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, tot erelid benoemd, waarmede tot uitdrukking werd gebracht de waardering voor haar talrijke numismatische studiën, speciaal op Zeeland betrekking hebbende en o.a. ook gepubliceerd in het Tijdschrift en het Jaarboek van het genootschap. Uit haar prachtige verzameling vroeg-middeleeuwse munten, waaronder sceatta's, zijn representanten (sceatta's) op de tentoonstelling te zien.

Verblijvend is het dat nu het genootschap het 75-jarig bestaan herdenkt, wederom een vrouw tot het erelidmaatschap is uitverkoren, te weten Prof. Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta. In tegenstelling tot haar voorgangster, die geen vergaderingen bezocht, is zij een trouwe bezoeker van al onze vergaderingen. Zij heeft met Mej. De Man gemeen, dat zij naast haar gedegen en talrijke numismatische studiën ook actief deelnam aan de redactiewerkzaamheden van het Jaarboek van het genootschap. Het mededelingenblad „De Geuzenpenning” ontving ook haar redactionele zorg.

Van onze verscheiden ereleden noem ik U nu G. M. Kam, eertijds koopman te Rotterdam, later wonend te Nijmegen. Hij was een hartstochtelijk verzamelaar van archeologica en liet voor zijn uitgebreide verzamelingen een gigantisch onderkomen bouwen, dat hij aan de Staat schonk en dat als Rijksmuseum G. M. Kam bekendheid geniet. In 1965 hield het genootschap in dit museum haar najaarsvergadering en waren de leden in de gelegenheid de zeer uitgebreide en gevarieerde verzamelingen

te bewonderen. Een selectie van zijn verzameling romeinse munten is op de tentoonstelling uitgesteld. Hij werd in 1922 tot erelid benoemd.

Vervolgens mag ik U noemen Jhr. Mr. A. F. O. Sasse van Ysselt, lid van de Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal, president van het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, voorzitter van de Hoge Raad van Adel en bestuurslid van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, die tijdens de najaarsvergadering in 1926 te 's-Hertogenbosch benoemd werd tot erelid voor zijn grote verdiensten met betrekking tot de numismatiek van Noord-Brabant; evenzo Generaal-Majoor F. A. Hoefler, voorzitter van „Gelre, Vereniging tot beoefening van Geldersche Geschiedenis, Oudheidkunde en Recht”, oprichter en directeur van het Legermuseum in het kasteel Doorwerth. Hij heeft grote verdiensten voor de oudheidkunde, het museumwezen en onze krijgsgeschiedenis. Voor hetgeen hij deed voor ons genootschap en voor de numismatiek van Overijsel, werd hem in 1930 het erelidmaatschap aangeboden.

Van de overleden ereleden rest mij nog U er twee te noemen. Als eerste noem ik W. K. F. Zwierzina, ontvanger der Registratie en Domeinen te Leiden. Hij verwierf grote bekendheid door zijn uitgebreide studiën op het gebied van de Nederlandse penningkunde. Zij zijn gepubliceerd in het Tijdschrift en in het Jaarboek. Het fraai uitgegeven boekwerk over de penningen, geslagen tussen 1880 en 1935 door de N.V. Koninklijke Nederlandsche Edelmetaalbedrijven van Kempen, Begeer en Vos is van zijn hand, evenals de twee indices, lopende over de dertig jaargangen tot 1942 van het Jaarboek. Hem werd in 1941 het erelidmaatschap aangeboden. Gelijktijdig met hem ontving tenslotte A. O. van Kerkwijk, directeur van het Koninklijk Penningkabinet en gedurende dertig jaren secretaris van het genootschap (1911-1941), het erelidmaatschap. Talrijk zijn zijn verdiensten geweest zowel voor het genootschap als secretaris, als ook voor het Tijdschrift en het Jaarboek als publicist en redactielid.

In 1959 wordt aan Dr. Georg Galster te Kopenhagen, aan Prof. Ph. Grierson te Cambridge en aan Prof. Jean Lafaurie, wegens hun verdiensten voor de numismatiek het erelidmaatschap toegekend. In 1965 ontvangt Jhr. Ir. A. C. von Weiler, die vier en dertig jaren een bestuursfunctie bekleedde, voor zijn activiteiten op het gebied van de penningkunst het erelidmaatschap. Evenzo in 1966 Prof. Dr. P. Berghaus te Münster en Dr. N. L. Rasmusson te Stockholm voor hun op de voorgrond tredende studiën in het bijzonder met betrekking tot de vaderlandse numismatiek.

Na de vermelding van de oprichters en de ereleden zou ik gaarne nog iets zeggen over onze leden.

Ofschoon in 1941 besloten was het onderscheid tussen gewone en buitengewone leden op te heffen, en in 1942 aan de buitengewone leden toegestaan werd, indien zij zulks wensten, gewoon lid te worden, als zij reeds twee jaren buitengewoon lid waren, verviel in feite dit onderscheid eerst in 1952.

Begon het genootschap in 1892 met een tiental leden, bij de eeuwwisseling was dit aantal reeds tot 96 gegroeid. Bij het 25-jarig bestaan in 1917 was echter het aantal leden niet verder uitgebreid. De secretaris Van Kerkwijk mocht dan ook naar aanleiding hiervan de verzuchting slaken, dat de tijdsomstandigheden weinig geschikt waren om op een belangrijke toename van het ledental te mogen rekenen, maar hij hoopte dat, als eenmaal rustige tijden zouden zijn aangebroken, er nieuwe verzamelingen zouden worden gevormd en er over verminderde belangstelling in de numismatiek, waarover de toenmalige voorzitter Snocck in zijn feestrede zijn leedwezen uitdrukte, niet meer zou worden geklaagd.

In 1932 echter, bij het 40-jarig bestaan, telde het genootschap een nog lager aantal leden, nl. 74 en in 1942 bij het 50-jarig bestaan nog slechts 65 leden. Gedurende de tweede wereldoorlog komt er van een actief verenigingsleven weinig terecht. Direct na de oorlog echter wordt het genootschap weer actief en begint gelukkig ook het ledental weer te stijgen. In 1947 is dit 70, in 1950 is het aantal reeds groter dan 100, in 1962 meer dan 200 en nu telt het genootschap reeds iets meer dan 250 leden. Deze stijging in het ledental sinds 1947 zal ongetwijfeld mede haar oorzaak vinden in het feit, dat in dat jaar en in de daarop volgende jaren in verschillende steden Numismatische Kringen werden opgericht. Dit geschiedde voor het eerst in 1947 te Amsterdam, met als eerste voorzitter Dr. W. F. Bax en te 's-Gravenhage, met als eerste voorzitter A. van der Wiel. Deze kringen zijn autonoom en derhalve zijn hun leden niet beperkt tot die van het genootschap. Deze voorbeelden vonden navolging in Groningen in 1955, in 's-Hertogenbosch (Kring Brabant) in 1957, Limburg/Maastricht in 1959, in Arnhem (Kring Oost-Nederland) in 1961 (in 1966 verplaatst naar Zutphen), en in Rotterdam in 1963. Het streven van deze kringen is verzameelaars van munten en penningen te stimuleren tot de wetenschappelijke beoefening van de numismatiek. Als middelen daartoe worden aangewend voordrachten over numismatische onderwerpen en bezoeken aan musea en instellingen die een munt- en/of penningverzameling bezitten.

Het bezoek aan de jaarvergadering is vanaf het begin van het bestaan van het genootschap tot 1946 matig geweest. Dat in de beginjaren de deelname al gering was, blijkt uit de jaarverslagen van de eerste secretaris van het genootschap, Joh. W. Stephanik. Van de 52 leden kwamen in 1893 slechts 10 Nederlandse en buitenlandse leden ter vergadering; bij het 5-jarig bestaan van de 84 leden slechts 13 en in 1898 van de 92 leden zelfs slechts 11. In navolging van Multatuli kan ik zeggen: „Ik heb U gezegd dat mijn verhaal eentonig is”.

Volgens het verslag van secretaris Van Kerkwijk over het jaar 1922 heeft de toenmalige voorzitter, Jhr. M. W. Snoeck, het een verblijvend verschijnsel genoemd dat zovelen, te weten 17 leden, ter vergadering waren gekomen, zodat de vergaderzaal schier te klein bleek om alle belangstellenden te bevatten. Varieerde het aantal bezoekers aan de vergaderingen tot 1900 van 10–20, eerst in 1904 komt dit aantal

boven de 20 uit. Op de vergadering ter herdenking van het 10-jarig bestaan in 1902 zijn er van de 136 leden slechts 15 aanwezig.

Het 12½-jarig bestaan wordt niet gevierd wegens de slechte toestand van de kas. Bij het 25-jarig bestaan in 1917 komen slechts 13 van de 96 leden naar de feestvergadering; bij het 40-jarig bestaan 16 van de 74 leden; bij het 50-jarig bestaan 20 van de 65 leden, bij het 60-jarig bestaan 23 en bij het 70-jarig bestaan 41 leden. Tot 1946 komt het slechts zes maal voor dat er twintig of meer leden een vergadering bijwonen. Zelfs op feestelijke vergaderingen blijkt de belangstelling gering.

Na de tweede wereldoorlog is er van 1950 af een gestadige groei van het aantal leden en gelukkig ook van het aantal dat de vergaderingen bezoekt.

Wanneer wij de geschiedenis van ons genootschap over de afgelopen 75 jaren overzien, dan past het, nà in de herinnering te hebben opgeroepen de oprichters en de ereleden, ook de bestuurders van ons genootschap te noemen.

Achtereenvolgens traden als voorzitter op: Th. M. Roest (1892–1898), Aug. Sassen (1899–1901), Dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié (1901–1911), Aug. Sassen (1911–1913), Jhr. Mr. M. W. Snoeck (1913–1931), A. Hulshoff Pol (1931–1936), Mr. J. W. Frederiks (1937–1959), Dr. P. Schlemper (1959–).

Als secretaris traden op: Joh. W. Stephanik (1892–1905), Jhr. Mr. M. W. Snoeck (1906–1911), A. O. van Kerkwijk (1911–1941), Dr. M. A. Evelein (1941–1945), Dr. H. Enno van Gelder (1946–1965) en Mej. Drs. G. van der Meer (1966–).

Als penningmeester beheerden de kas: C. H. F. A. Corbelijn Battaerd (1892–1913), H. J. Scharp (1913–1929), A. W. A. Michielsen (1929–1932), H. J. G. Haitsma Mulier (1932–1942), Dr. W. F. Bax (1942–1943), Mr. J. van Kuyk (1943–1949) en Dr. D. A. Wittop Koning (1949–).

Van de vice-voorzitters wil ik U alleen nog noemen Jhr. Ir. A. C. von Weiler, die deze functie van 1931–1965 vervulde en die bij zijn aftreden tot erelid werd benoemd, voor hetgeen hij voor het genootschap heeft verricht. Tevens onze huidige vice-voorzitter Dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus, die vorig jaar reeds vijf en twintig jaren een bestuursfunctie heeft vervuld. Wij hopen beiden nog lang in ons midden te hebben.

Het genootschap trad naar buiten met de uitgave van het Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde, onder de zinspreuk: „Concordia res parvae crescunt”, te Amsterdam. De frontpagina werd versierd door het zegel van het genootschap, hetgeen te zien gaf de pijlenbundel met in de samenbundeling de datum waarop tot de oprichting van het genootschap werd besloten, nl. 5 juli 1891, en als omschrift: „Sigillum Societatis Numismaticeae Neerlandicae, Sub Nomen, Concordia res parvae crescunt”. Met ingang van 1902, d.w.z. de 10de jaargang, draagt het Tijdschrift als vignet de keerzijde van een Hollandse dukaton met jaartal 1687.

De eerste redactie-commissie bestond uit Th. M. Roest, Mr. N. de Roever en

Joh. W. Stephanik. Na het overlijden van Roest in 1898 volgde W. K. F. Zwierzina hem als redaktielid op. Mr. N. de Roever is slechts zeer korte tijd lid van de redactie van het Tijdschrift geweest, namelijk van oktober 1892—maart 1893. Hij werd opgevolgd door Mej. M. G. A. de Man. Zij maakte tot 1929 deel uit van de redactie-commissie, eerst van het Tijdschrift en daarna van het Jaarboek. In 1914 namelijk werd besloten het Tijdschrift om te zetten in een Jaarboek, dat in 1954 opnieuw een wijziging onderging, waarbij het dukaton-vignet gewijzigd werd in een pijlenbundel, omgeven door de zinspreuk en de titel verkort tot: „Jaarboek voor Munt- en Penningkunde”. Van de redactie-commissie van het Tijdschrift heeft van 1901—1913 nog deel uitgemaakt Aug. Sassen, die van 1899—1901 en van 1911—1913 voorzitter van het genootschap is geweest. S. Wigersma is van 1903 af enige jaren opgetreden als tijdelijk vierde lid van de redactie-commissie op grond van Art. 14 van het Huishoudelijk reglement. In 1913 werden na het aftreden van Zwierzina en Sassen in de commissie van het Tijdschrift benoemd Dr. M. A. Evelein en H. J. Scharp, die ook in de eerste redactie-commissie van het Jaarboek zitting hadden. Deze bestond van 1914—1918 uit: Mej. M. G. A. de Man, A. O. van Kerkwijk, H. J. Scharp en Dr. M. A. Evelein. In 1919 volgde M. Schulman de heer Evelein op als redactie-lid. De samenstelling der redactie-commissie wijzigde zich niet meer tot 1929. In dat jaar werd in de plaats van Mej. De Man Mr. Ernst Polak benoemd en werd de plaats van de heer Scharp ingenomen door J. Hulshoff Pol. Deze werd na zijn overlijden vervangen door Dr. M. A. Evelein. Hierna onderging de redactie-commissie geen wijzigingen meer tot 1940. In 1929 schijnt A. W. A. Michielsens nog korte tijd lid van de redactie-commissie geweest te zijn. Gedurende de oorlogsjaren is er van een actieve redactie-commissie vanzelfsprekend weinig sprake geweest. Polak († 1940) werd opgevolgd door Dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus, terwijl in 1941 ook M. Schulman zijn taak als redactie-lid heeft moeten opgeven. Sinds maart 1946 zijn als leden van de redactie-commissie opgetreden: Mr. J. van Kuyk (1946—1949), Dr. J. W. A. van Hengel (1946—1953), Dr. J. H. Jongkees (1946—1951), Dr. H. Enno van Gelder (1949—), Dr. W. F. Bax (1946—1951), Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta (1949—), Dr. A. Gorter (1952—1961), Drs. O. N. Keuzenkamp-Roovers (1954—), A. van der Wiel (1954—1955), N. E. H. J. J. Zon (1957—1958) en Drs. G. van der Meer (1962—).

Het peil der verhandelingen, opgenomen in het Jaarboek, is tijdens het redakteurschap van Mr. J. van Kuyk zeer aanzienlijk gestegen en deze stijging zette zich onder diens opvolgers nog voort. Sinds 1951 heeft het uitsluitend een wetenschappelijk karakter. In 1949 werd een commissie gevormd voor de oprichting van een driemaandelijks mededelingenblad, dat in 1950 voor het eerst verscheen onder de naam van: „De Geuzenpenning”, met als ondertitel: „Munt- en Penningkundig nieuws. Driemaandelijkse uitgave van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde en van de Vereeniging voor Penningkunst”.

De financiële druk als gevolg van het uitgeven van het Tijdschrift en het Jaarboek is eigenlijk een steeds wederkerende belemmering geweest voor een ruimere ontplooiing van de activiteiten van ons genootschap. Stond in 1893 voor het Tijdschrift f 515,- op de begroting, de jaarrekening sloot toen met een tekort van f 81,07, welk tekort door een gift van f 100,- van een medelevend lid werd weggewerkt. Voor het drukken van het Jaarboek werd tot aan de tweede wereldoorlog f 800,- uitgetrokken. In 1955 nadert het toegestane bedrag reeds f 2.500,-, in 1960 f 3.550,-, in 1964 f 4.000,-, terwijl nu langzamerhand het tienvoudige van de kosten van de 1ste jaargang van het Tijdschrift benaderd wordt. Wanneer in 1954 besloten wordt de samenstelling van een register op de verschenen jaargangen van het Jaarboek ter hand te nemen, dan zal elk jaar opnieuw door de vergadering op de verschijning daarvan worden aangedrongen. Het is voornamelijk aan de zwakke kaspositie te wijten, dat niet het nodige personeel aangetrokken kan worden, om dit werk tot een goed einde te brengen. Het genootschap mag er niet op rekenen, dat arbeid verricht kan worden door niet door haar gehonoreerd personeel, indien geen vrijwillige diensten worden aangeboden; het zal dan ook uit eigen middelen dit werk tot stand moeten brengen. De uitgave van „De Geuzenpenning”, die geschiedt in volledige samenwerking met de Vereniging voor Penningkunst, voorziet, zoals gebleken is, in een behoefte. Na wering van genootschapsverslagen en mededelingen uit het Jaarboek, kunnen deze in „De Geuzenpenning” worden opgenomen, naast kortere numismatische verhandelingen en kringverslagen. De zusterorganisatie: „Vereniging voor Penningkunst”, is opgericht op 8 september 1925 dankzij de activiteiten vooral van Dr. M. B. J. Brinkgreve, directeur van de N.V. Ateliers voor Edelsmeed- en Penningkunst (voorheen Koninklijke Begeer), met als eerste voorzitter C. G. Vattier Kraane, als secretaris A. O. van Kerkwijk, directeur van het Koninklijk Penningkabinet (die dus secretaris van beide organisaties was), en als penningmeester H. J. M. Ebeling, gemeentearchivaris van 's-Hertogenbosch. De „Vereniging voor Penningkunst” is na het ontbinden van de „Nederlandsch-Belgische Vereeniging van Vrienden van de Medaille als Kunstwerk” als zuiver nationale vereniging ontstaan. Deze Nederlands-Belgische vereniging, die op 24 maart 1901 te Brussel was opgericht, had ten doel de kunst van de medailleur aan te moedigen en de smaak van de medaille te verspreiden en te ontwikkelen. Behalve de twee koninklijke ereleden, H.H.K.K.H.H. Prins Albert van België en Prins Hendrik der Nederlanden (1902), trad in 1903 H.M. Koningin Emma toe als lid van deze vereniging. Ons genootschap verkreeg het lidmaatschap in 1904.

Blijkt een goede en langdurige samenwerking mogelijk en vruchtbaar te zijn, zoals moge blijken uit het feit, dat het door het genootschap en de Vereniging voor Penningkunst gezamenlijk uitgegeven mededelingenblad „De Geuzenpenning”, nu reeds de 17de jaargang beleeft, dan komt het mij toch gewenst voor dat, waar mogelijk, deze organisaties op de elkaar rakende en zelfs overlappende gebieden tot een inniger

samenwerking zullen geraken.

In 1932 werd voor de eerste maal de toen ingestelde beloning voor belangrijke numismatische studiën in de vorm van een gouden erepenning toegekend aan Dr. W. F. Bax voor zijn in het Jaarboek van 1932 gepubliceerde studie over de „Ridderorden, Eeretekens, Draagteekens en Penningen betreffende de Weermacht van Nederland en koloniën”. Hij legde daarvan een fraaie verzameling aan die U gedeeltelijk op de tentoonstelling kunt bewonderen. De stempels voor deze bekroningspenning werden het genootschap als herinnering aan het 40-jarig bestaan ten geschenke aangeboden door Jhr. Ir. A. C. von Weiler, directeur van de Fa. Begeer. In 1937 werd het opgestelde concept-reglement voor de gouden erepenning van het genootschap na enige wijzigingen aanvaard. Dit reglement werd in 1954 zódanig gewijzigd, dat de erepenning, die bestemd is voor de bekroning van bijdragen van bijzondere betekenis voor het Jaarboek, zowel in goud, als in zilver kon worden uitgereikt. Zoals gezegd werd de eerste bekroningspenning toegewezen in 1932 en in 1933 uitgereikt aan Dr. W. F. Bax. Gelijkzeitig met Bax kreeg ook A. O. van Kerkwijk in 1933 ter gelegenheid van zijn 60ste verjaardag deze erepenning uitgereikt, waarbij hem hulde werd gebracht voor de vele belangrijke numismatische publikaties, die zowel in het Tijdschrift, als in het Jaarboek zijn verschenen.

Aan de „Royal Numismatic Society” te Londen werd in 1936 ter erkenning van de grote verdiensten aan de numismatische wetenschap bewezen, de eerste zilveren erepenning van het genootschap toegekend. Zij was voorzien van een toepasselijk gegraveerd inschrift ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van dat genootschap. In dat zelfde jaar werd besloten om aan C. Scholten voor zijn studies in de Jaarboeken 1934 en 1935 gepubliceerd over de munten der „Vereenigde O.I.-Compagnie”, de gouden erepenning van het genootschap toe te kennen.

Eveneens werd de zilveren erepenning toegekend aan A. van der Wiel op 10 december 1955 voor zijn talrijke studies, gepubliceerd in de jaargangen 1937 tot en met 1954. Zij zijn baanbrekend geweest op het zolang verwaarloosde gebied van munten uit de tijd van de Republiek. In de eerste plaats dienen daarvan genoemd te worden de beschrijving van „De oortjes en duiten van Friesland”, het afsluitend onderzoek over „Echte en valse (d.w.z. in Rusland geslagen) dukaten” en de catalogus van de Nederlandse munten in de door Van der Wiel beheerde verzameling van 's Rijks Munt te Utrecht.

De laatste maal dat deze bekroningspenning in de vijf en dertig jaren van haar bestaan werd toegekend, en wel vanwege de toestand van de financiën van het genootschap in zilver, was op 3 juli 1965 aan Dr. H. Enno van Gelder voor zijn talrijke belangwekkende numismatische publikaties in het Jaarboek sinds 1946. Uit de zinsneden in het jaarverslag van 1933: „Met het doel de beoefening van de Munt- en Penningkunde onder onze leden te bevorderen en hen aan te moedigen tot het schrijven van verhandelingen voor ons Jaarboek, werd besloten eene geldelijke be-

looning van ten hoogste f 100,— toe te kennen voor verhandelingen, die blijk geven van degelijke studie en naar het oordeel van ons Bestuur voor eene onderscheiding in aanmerking komen. Dat was de eerste stap; de tweede was het besluit tot het instellen van een gouden eerepenning, die, in bijzondere gevallen door ons Bestuur kan worden toegekend, in plaats van de geldelijke beloning, als zoeven bedoeld, maar natuurlijk ook in andere gevallen, dat een verdienstelijk numismaat behoord geëerd te worden”, zou men vermoeden dat de geldelijke beloningen veelvuldiger zouden zijn toegekend dan de erepenningen. Niets is echter minder waar. In de notulen der jaren na 1933 is geen enkele aanwijzing te vinden, dat er leden zijn geweest, die deze beloning ten deel is gevallen. De oorzaak daarvan heb ik niet kunnen nagaan. Naast de gereguleerde eerbewijzen is er door het genootschap in 1916 een plaquette aangeboden aan de nestor der oudheidkundigen, ons latere erelid, G. M. Kam, ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag, waarvoor Wienecke belangeloos zijn gaven als medailleur ter beschikking stelde, terwijl Carel Begeer aanbood voor het maken van de stempels te zorgen. Dit was eveneens het geval in 1905, toen aan Mej. M. G. A. de Man, namens de bestuursleden, oud-bestuursleden en commissie van redactie van het Tijdschrift, een plaquette werd aangeboden, ter herinnering aan het feit, dat het vijf en twintig jaar geleden was, dat zij zich aan de numismatische studie was gaan wijden. In 1925 huldigde het gehele genootschap haar, ter gelegenheid van haar 70ste verjaardag, voor haar grote diensten in het bijzonder aan ons genootschap bewezen en aan de numismatiek in het algemeen. Elias Voet Jr. ontwierp de haar uitgereikte zilveren herinneringspenning.

Ter gelegenheid van zijn 50ste verjaardag ontving in 1923 A. O. van Kerkwijk een gegoten portretpenning, vervaardigd door de medailleur Jac. J. van Goor, terwijl hij zoals gezegd ter gelegenheid van zijn 60ste verjaardag de gouden erepenning kreeg. Een door de leden van het genootschap zeer op prijs gestelde attentie bestond uit een in zilver geslagen gedachtenispenning, door Carel Begeer geschonken aan die leden, die de vergadering ter herdenking van het 25-jarig bestaan van het genootschap, gehouden te 's-Hertogenbosch op 23 juni 1917, bijwoonden. Een afslag in brons werd aan de leden, die niet ter vergadering aanwezig waren, op hun verzoek ter beschikking gesteld. De voorzijde van deze penning is gelijk aan het sigillum van het genootschap, dat ook als vignet op de frontpagina van de eerste negen jaargangen van het Tijdschrift is afgedrukt. De schenkingen aan het genootschap, benevens de aankopen, zijn talrijk geweest, zowel in munten en penningen, als in boeken en tijdschrift-overdrukken. Tot 1914 vermeldde de conservator in elke jaargang van het Tijdschrift en tot 1945 in elke jaargang van het Jaarboek, de aanwinsten van de numismatische verzameling en van de Bibliotheek. In 1941 werd besloten de munt- en penningverzameling van het genootschap te verkopen en de opbrengst in de kas te storten. De penningen die op de numismatiek betrekking hadden, werden hiervan uitgezonderd.

Namens „De Koninklijke Begeer” werd in 1942 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het genootschap, een kleine herinneringspenning aangeboden, ontworpen in overleg met Dr. Evelein en Dr. Bemolt van Loghum Slaterus. De voorzijde, gevormd door het sigillum van het genootschap, is gelijk aan die van het 25-jarig bestaan. De keerzijde vermeldt in het midden de herdenking van het 50-jarig bestaan: Amsterdam 13 juni 1942, met als omschrift in de bovenrand: „Da Pacem Domine In Diebus Nostris”, ontleend aan het 28 stuiverstuk van Overijssel van 1685. In de onderhelft wordt het omschrift gesloten met: „Ex hoc metallo cusa necessitatis causa”, ter herinnering aan het feit dat door de tijdsomstandigheden de penning uit een zinkalliage werd geslagen. De maker van de penning was M.P. J. Fleur. De tentoonstelling ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan werd tot later uitgesteld en gehouden van 13 juli–1 september 1946 (12.051 betalende bezoekers, 340 catalogi verkocht).

Eerst in 1952 is er sprake van een actief propaganda maken voor de numismatiek en wel door het laten vervaardigen van mapjes met losse platen met afbeeldingen van munten en penningen, benevens filmstroken te gebruiken bij het onderwijs aan leerlingen in klasseverband, voor lezingen en voordrachten in grote of kleine kring, voor kenners, liefhebbers en leken. Voor de vervaardiging van dit propagandamateriaal werd door het genootschap f 2.000,— als renteloos voorschot ter beschikking gesteld aan het Koninklijk Penningkabinet, dat hiertoe het initiatief genomen had en dat met het Centraal Projectie-Instituut deze uitgave verzorgde.

Wanneer in artikel 1 van de statuten onder 3e bepaald is, dat het genootschap zich ten doel stelt de beoefening en de verbreiding van de munt- en penningkunde door het onderhouden van betrekkingen met buitenlandse en internationale organisaties, dan moet het mij van het hart, dat als genootschap hieraan maar bedroevend weinig gedaan is. Wel is in 1954 besloten, dat het genootschap toe zou treden tot de „Internationale Commissie voor Numismatiek”, maar de leden bemerken van dit contact uiterst weinig. Duidelijker sprekend voor de leden zijn de gecombineerde vergaderingen met buitenlandse numismatische organisaties. Zo werd in 1957 te Maastricht een vergadering gehouden, tezamen met het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek en in 1959 een reciproke vergadering te Antwerpen. Evenzo werd in 1961 te Enschede vergaderd, tezamen met „Der Verein der Münzfreunde für Westfalen und Nachbargebiete”, en in 1964 werd te Burgsteinfurt ons genootschap ontvangen door de zoëven genoemde Duitse vereniging. Op de najaarsvergadering van dit jaar zullen de „Westfälische Münzfreunde” wederom onze gasten zijn. Deze gecombineerde vergaderingen zijn een groot succes gebleken en het genootschap zou er goed aan doen, deze en soortgelijke contacten in de toekomst te bestendigen en uit te breiden. Zonder ons te begeven in hoogdravende bewoordingen, meen ik toch te mogen zeggen, dat ook deze wijze van benadering van personen van verschillende nationaliteiten, die éénzelfde wetenschap beoefenen, bijdragen kunnen

leveren voor een beter begrip en vertrouwen onderling. In 1965 vertegenwoordigde Uw voorzitter het genootschap bij het 100-jarig bestaan van de „Société de numismatique française” te Parijs en in 1966 te Brussel ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de „Société Royale de Numismatique de Belgique”. Bij beide gelegenheden mocht hij namens U respectievelijk een penning en vergrote foto's overhandigen.

In het internationale vlak ligt ook de bestudering en bestrijding van muntvervalsing. Op het eerste Internationale Congres voor de Bestudering en Bestrijding van Muntvervalsing in 1965 te Parijs gehouden vertegenwoordigde Uw voorzitter het genootschap.

Tenslotte zou ik gaarne enkele gedachten willen formuleren, die, naar mijn mening, voor het voortbestaan van het genootschap van belang zijn:

1. Het Koninklijk Genootschap voor Munt- en Penningkunde dient te bevorderen, dat in de Nederlandse musea en particuliere instellingen een groot deel van de in hun bezit zijnde munt- en penningverzamelingen permanent en duidelijk zichtbaar worden tentoongesteld.
2. Het genootschap dient te bevorderen, dat reeds aanwezige schoolverzamelingen worden uitgebreid en permanent worden tentoongesteld en waar nog niet aanwezig wordt overgegaan tot het aanleggen van een munt- en penningverzameling ten dienste van het onderwijs. Hier zie ik een bijzondere taak weggelegd voor de numismatische kringen, die plaatselijk beter zijn georiënteerd.
3. Het genootschap dient te bevorderen, dat aan de numismatiek een ruimere plaats in de historische wetenschappen wordt ingeruimd. Ik denk hierbij aan een leerstoel in de numismatiek aan een der Rijksuniversiteiten, zoals deze reeds lang in vele landen is ingesteld.
4. Het genootschap dient een intensiever internationaal contact der leden te bevorderen, indien het met recht een wetenschappelijk genootschap wil zijn.
5. Het genootschap dient actief steun te verlenen aan de bestudering en internationale bestrijding der muntvervalsing.
6. Het genootschap dient met de Vereniging voor Penningkunst, ofschoon beide verenigingen zich verschillende taken gesteld hebben, de verwaarloosde aesthetische en kunsthistorische behandeling der penningkunst gezamenlijk ter hand te nemen.

Bij al deze zaken geldt ons devies:

„Concordia res parvae crescunt”.